

Diana OLAR

Cauza *Vejdeland et alii c. Suedia*

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Secția a V-a
Cauza *Vejdeland et alii c. Suedia*
Cererea nr. 1813/07
Hotărârea din 9 februarie 2012
Art. 10 Convenție – „Dreptul la libertatea de exprimare”

I. Starea de fapt

1. Circumstanțele cauzei

Petenții s-au născut în 1978, 1981, 1987 și, respectiv, 1986. Primul petent locuiește în Gothenburg, iar ceilalți trei locuiesc în Sundsvall.

La 8 decembrie 2004, petenții, însoțiți de alte trei persoane, au mers într-o școală gimnazială (*gymnasieskola*) unde au împărțit aproximativ o sută de manifeste, pe care le-au lăsat în sau pe dulăpioarele elevilor. Episodul s-a încheiat atunci când directorul școlii a intervenit și i-a obligat să părăsească școala. Pliantele proveneau de la o organizație numită Tineretul Național și conțineau, *inter alia*, următoarele afirmații:

„Propagandă homosexuală (*Homosexpropaganda*)

Pe parcursul câtorva decenii, societatea a trecut de la respingerea homosexualității și a altor devieri sexuale (*avarter*), la acceptarea acestei înclinații (*böjelse*) sexuale deviante. Profesorii voștri anti-suedezi știu foarte bine că homosexualitatea are un efect moral distructiv asupra substanței societății (*folkkroppen*) și vor încerca, intenționat, să v-o prezinte ca fiind un lucru normal și bun.

- Spuneți-le că HIV și SIDA au apărut timpuriu din cauza homosexualilor și că modul lor promiscuu de viață este unul dintre principalele motive pentru care această boală a modernității câștigă tot mai mult teren.

- Spuneți-le că organizațiile de lobby ale homosexualilor încearcă, de asemenea, să minimalizeze (*avdramatisera*) pedofilia, și întrebați-i dacă devierea sexuală (*sexuella avart*) ar trebui să fie legalizată”.

Pentru că au împărțit manifeste, petenții au fost acuzați de instigare împotriva unui grup național sau etnic (*hets mot folkgrupp*). Ei au contestat faptul că textul manifestelor exprima dispreț față de homosexuali și au susținut că, în orice caz, nu au căutat să exprime dispreț față de homosexuali, ca și grup. Scopul acțiunii lor a fost acela de a declanșa o dezbateră pe tema lipsei de obiectivitate a educației din școlile suedeze.

La 11 iulie 2005, Curtea Districtuală (*tingsrätten*) din Bollnäs a statuat că textul manifestelor a depășit, în mod evident, limita a ceea ce se poate considera o discuție obiectivă despre homosexuali ca grup, și că intenția petenților a fost aceea de exprima dispreț față de homosexuali. În consecință, petenții au fost condamnați pentru instigare împotriva unui grup național sau etnic. Primul și al doilea petent au primit câte o pedeapsă cu închisoarea pentru o

perioadă de două luni, al treilea petent a primit o pedeapsă cu suspendarea executării (*villkorlig dom*), cumulată cu o amendă, iar al patrulea petent a fost pus în libertate condiționată, sub supraveghere (*skyddstillsyn*) și a fost obligat să execute 40 de ore de muncă în folosul comunității.

Atât petenții, cât și acuzarea au formulat apel împotriva acestei sentințe. Petenții i-au solicitat instanței de apel (*hovrätten*) să respingă acuzațiile care le-au fost aduse, să califice infracțiunea drept minoră sau, cel puțin, să reducă pedepsele aplicate. Acuzarea și-a limitat apelul la primii trei petenți și i-a solicitat instanței să rețină caracterul agravat al infracțiunii sau, cel puțin, să mărească pedepsele aplicate.

La 14 decembrie 2005, Curtea de Apel a invocat hotărârea Curții Supreme din 29 noiembrie 2005, din cauza NJA 2005 (a se vedea *infra*, „Legislație și practică internă relevante”) și a respins acuzațiile formulate împotriva petenților, pe motiv că o condamnare ar echivala cu violarea dreptului lor la libertate de exprimare, așa cum este ea garantată de Convenție.

Acuzarea a atacat această decizie la Curtea Supremă și a solicitat condamnarea petenților pentru instigare împotriva unui grup național sau etnic, susținând că, raportat la circumstanțele prezentei cauze, art. 10 din Convenție nu a fost violat. Petenții s-au opus recursului.

La 6 iulie 2006, Curtea Supremă a condamnat petenții pentru instigare împotriva unui grup național sau etnic. O minoritate a judecătorilor (trei din cinci) a considerat că este decisiv, pentru soluția cauzei, dacă ingerința în libertatea petenților de a împărți manifeste poate fi apreciată drept necesară într-o societate democratică și dacă ingerința în libertatea lor de exprimare poate fi considerată proporțională față de scopul urmărit, acela de a proteja grupul homosexualilor împotriva violării provocate de conținutul manifestelor. Majoritatea judecătorilor s-a pronunțat astfel: „În lumina jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului referitoare la art. 10, atunci când se interpretează noțiunea de «dispreț» din dispoziția privind instigarea împotriva unui grup, trebuie făcută o evaluare cuprinzătoare a circumstanțelor cauzei și, în acest sens, trebuie să se țină cont, mai ales, de următoarele elemente: manifestele au fost împărțite în școală; inculpații nu au avut acces liber în perimetrul școlii, care poate fi considerat un spațiu relativ protejat de acțiunile politice ale celor din exterior; din faptul că manifestele au fost împărțite în și pe dulăpioarele elevilor, rezultă că aceștia le-au primit fără să fi avut posibilitatea de a decide dacă doresc sau nu să le accepte. Scopul împărțirii manifestelor a fost, într-adevăr, acela de a iniția o dezbateră între elevi și profesori asupra unei chestiuni de interes public, și anume caracterul obiectiv al educației în școlile suedeze, și de a le oferi elevilor argumente. Ele au fost însă formulate într-o manieră ofensatoare și acuzatoare față de homosexuali ca grup și violează obligația din cuprinsul art. 10, potrivit căreia trebuie evitate pe cât posibil afirmațiile nepermise de jignitoare la adresa altora, care constituie astfel un atentat împotriva drepturilor lor, și care nu contribuie la vreo dezbateră publică în măsură să ajute, pe viitor, la o mai bună înțelegere reciprocă. Scopul pasajelor relevante din manifeste s-ar fi putut atinge și fără afirmații jignitoare la adresa homosexualilor ca grup. Prin urmare, starea de fapt este parțial diferită față de cea din cauza NJA 2005, unde un pastor a făcut afirmații în fața enoriașilor, într-o predică bazată pe anumite citate biblice. În temeiul motivelor de mai sus, Capitolul 16, art. 8 din Codul penal, interpretat în conformitate cu Convenția, permite o hotărâre de condamnare, date fiind circumstanțele prezentei cauze”.

Grupul minoritar alcătuit din doi judecători a apreciat că decizia de condamnare a petenților nu este proporțională scopurilor urmărite și, ca atare, ea ar viola art. 10 din Convenție. Acești judecători au vrut să achite petenții, însă din motive cel puțin parțial diferite. Unul dintre ei a fost de părere că modul în care s-a formulat acuzația adusă petenților a fost de așa natură încât nu i-ar fi permis Curții Supreme să ia în considerare faptul că manifestele s-au

adresat elevilor și că au fost distribuite în școală; celălalt judecător a considerat normal faptul că manifestele au fost destinate elevilor și a achiesat la opinia majorității, potrivit căreia era necesară o evaluare de ansamblu a circumstanțelor cauzei.

Primilor trei petenți li s-au aplicat pedepse cu suspendarea executării, cumulată cu amenzi între 1.800 SEK (aproximativ 200 euro) și 19.000 SEK (aproximativ 2.000 euro), iar al patrulea petent a fost pus în libertate condiționată, sub supraveghere.

2. Legislație și practică interne relevante

Capitolul 16 art. 8 din Codul penal prevede că o persoană care, într-o declarație sau într-o comunicare răspândită public, amenință sau exprimă dispreț față de un grup național, etnic sau de altă asemenea natură, cu referire la rasă, culoare, origine națională sau etnică, la convingeri religioase sau la orientare sexuală, va fi condamnată pentru instigare împotriva unui grup național sau etnic. Infracțiunea se pedepsește cu închisoarea până la doi ani. Dacă infracțiunea este considerată minoră, sancțiunea este amenda, iar dacă este considerată agravată, pedeapsa este închisoarea de cel puțin șase luni, dar de cel mult patru ani.

Instigarea împotriva homosexualilor ca grup a fost incriminată printr-un amendament adus legii, care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2003. Potrivit lucrărilor preparatorii ale acestui amendament, homosexualii reprezintă un grup expus, care este deseori victima unor acțiuni infracționale din cauza orientării sexuale, iar național-socialiștii și alte grupări rasiste instigă împotriva homosexualilor și a homosexualității, ca element de propagandă. De asemenea, potrivit lucrărilor preparatorii, existau motive serioase să se creadă că această atitudine homofobă care i-a determinat pe unii infractori să atace o serie de persoane din cauza orientării sexuale, derivă din ură, amenințare și propagandă instigatoare împotriva homosexualilor ca grup, atitudine care a fost răspândită de majoritatea naziștilor și a altor extremiști de dreapta din țară.

În hotărârea sa din 29 noiembrie 2005 (cauza NJA 2005), legată de afirmațiile pe care le-a făcut un pastor în timpul predicii, menite să exprime dispreț față de homosexuali ca grup, în sensul capitolului 16 art. 8 din Codul penal, Curtea Supremă a precizat că legislația este conformă Convenției. Totuși, ea a statuat că termenul „dispreț” din norma privind instigarea împotriva unui grup trebuie interpretat mai restrictiv decât par să indice lucrările preparatorii, dacă e să se facă o aplicare a prevederilor interne în conformitate cu dispozițiile Convenției. În continuare, instanța supremă a statuat că o aplicare a normei interne în conformitate cu dispozițiile Convenției nu permite o hotărâre de condamnare a petentului, date fiind circumstanțele cauzei. Ca atare, ea a respins acuzațiile formulate împotriva acestuia.

II. În drept

1. Pretinsa violare a art. 10 din Convenție

Petenții au susținut că decizia Curții Supreme violează libertatea lor de exprimare, așa cum este ea protejată de art. 10 din Convenție. În pasajele sale relevante pentru prezenta cauză, art. 10 prevede următoarele: „1. Orice persoană are dreptul la libertate de exprimare. Acest drept include libertatea de opinie și de a primi sau a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. (...)”

2. Exercițarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege care, într-o societate democratică (...) pentru protecția reputației sau a drepturilor altora (...)”.

A. Admisibilitate

Curtea a constatat că plângerea nu este în mod manifest nefondată, în sensul art. 35 §3 din Convenție și că nu există nici un alt temei care să o facă inadmisibilă. Prin urmare, ea trebuie declarată admisibilă.

B. Fond

1. *Susținerile părților*

(a) **Petenții.** Potrivit petenților, condamnarea lor reprezintă o ingerință nejustificată în dreptul la libertatea de exprimare, conferit de art. 10 §1 din Convenție. De asemenea, ei au susținut, raportat și la art. 7, că legea privind instigarea împotriva unui grup național sau etnic era atât de neclară încât le-a fost imposibil să înțeleagă dacă gestul lor avea sau nu caracter penal. În opinia petenților, acesta nu era un gest insultător sau disprețuitor la adresa homosexualilor și, ca atare, nu putea justifica o restrângere a dreptului la libertatea de exprimare, în conformitate cu art. 10 §2.

Petenții au susținut că textul manifestelor nu exprima ură și nu încuraja pe nimeni la acțiuni ostile. Manifestele îi încurajau mai curând pe elevi să discute anumite chestiuni cu profesorii și le ofereau argumente care să poată fi folosite în aceste discuții. Potrivit petenților, libertatea de exprimare ar trebui limitată doar în ceea ce privește conținutul său, iar nu și raportat la modul sau la locul exercitării ei. Petenții nu au considerat că școlile suedeze sunt relativ protejate de acțiunile politice din exterior. Dimpotrivă, școlile suedeze au o tradiție în a permite partidelor politice de tineret să-și răspândească mesajele, mai ales în timpul anilor electorali. În plus, elevii școlii din cauză aveau vârste cuprinse între 16 și 19 ani, ceea ce înseamnă că erau la o vârstă la care puteau înțelege conținutul manifestelor.

În fine, petenții au subliniat că situația lor trebuie comparată cu o altă cauză suedeză, NJA 2005, unde un pastor care a jignit homosexualii într-o predică a fost achitat de Curtea Supremă pentru fapta de instigare împotriva unui grup național sau etnic, cu invocarea art. 9 și 10 din Convenție.

(b) **Guvernul.** Guvernul nu a contestat că prezenta cauză se circumscrie art. 10 din Convenție și nici faptul că prin condamnarea penală a petenților s-a produs o ingerință în dreptul acestora la libertatea de exprimare, așa cum este el prevăzut în secțiunea a doua a acestui articol. Guvernul a susținut însă că atât condamnarea penală cât și pedepsele aplicate sunt proporționale scopului legitim urmărit și, prin urmare, sunt necesare într-o societate democratică.

Petenții au fost condamnați pentru infracțiunea de instigare împotriva unui grup național sau etnic, în conformitate cu prevederile cap. 16 art. 8 din Codul penal, și toți cei cinci judecători ai Curții Supreme au fost de părere că pedepsele aplicate sunt prevăzute de lege, așa cum pretinde art. 10 §2 al Convenției.

Guvernul a susținut că ingerința în dreptul petenților la libertatea de exprimare a urmărit scopuri legitime, în sensul art. 10 §2, mai ales în ceea ce privește „protecția reputației și a drepturilor altora”, respectiv a homosexualilor ca grup.

În opinia Guvernului, cauza prezintă câțiva factori care impun concluzia că instanțele interne se bucură de o marjă de apreciere foarte largă atunci când analizează proporționalitatea dintre condamnarea petenților și scopurile legitime urmărite. Și aceiași factori trebuie luați în considerare atunci se analizează dacă ingerința era necesară într-o societate democratică.

În acest sens, Guvernul a subliniat, mai întâi, că circumstanțele prezentei cauze sunt diferite față de circumstanțele altor cauze în care Curtea s-a pronunțat asupra proporționalității măsurilor care creează o ingerință în dreptul la libertatea de exprimare protejată de art. 10. Multe dintre aceste cauze se refereau la condamnarea ziaristilor și a editorilor care au scris sau au publicat afirmații „defăimătoare” în articole de ziar. Astfel, Guvernul a susținut că jurisprudența abundentă a Curții care insistă pe rolul esențial al unei presei libere ca și „câine de pază” nu este de relevanță imediată pentru prezenta cauză.

În al doilea rând, Guvernul a susținut că jurisprudența Curții indică faptul că limitele unei atitudini critice acceptabile sunt mai largi în ceea ce privește, de pildă, guvernele, politicienii sau actori similari din domeniul public, decât în ceea ce privește persoane particulare. Potrivit Guvernului, nu există nici un motiv pentru care unui grup de persoane vizate de o serie de afirmații, datorită unui numitor comun care le distinge de alte persoane – referitoare, spre exemplu, la orientare sexuală sau la religie – trebuie să i se pretindă un grad de toleranță mai ridicat decât unei singure persoane aflată într-o situație echivalentă.

În al treilea rând, Guvernul a susținut că este necesară o anumită distincție între această cauză și altele care tratează problema discursului politic și a afirmațiilor făcute în cursul unei dezbateri politice, unde libertatea de exprimare este de cea mai mare importanță și unde nu există decât puțin loc pentru limitări. În prezenta cauză, manifestele au fost împărțite într-o școală, adică într-un mediu relativ protejată față de acțiunile politice din exterior.

În al patrulea rând, Guvernul a subliniat observația Curții potrivit căreia echilibrarea intereselor individuale protejate de Convenție, care pot fi foarte contradictorii, este o problemă dificilă, care pretinde recunoașterea unei largi marje de apreciere a statelor.

În plus, rezultatul procedurilor interne – unde petenții au fost condamnați de Curtea Districtuală, achitați de Curtea de Apel și condamnați din nou de trei dintre cinci judecători ai Curții Supreme, cu invocarea, *inter alia*, a art. 10 §2 din Convenție – demonstrează în mod clar că sarcina de a echilibra diferitele interese implicate și de a interpreta legislația penală suedeză din perspectiva Convenției și a jurisprudenței Curții s-a dovedit a fi extrem de dificilă și delicată în prezenta cauză. În aceste condiții, datorită contactului lor direct și neîntrerupt cu forțele vitale ale propriilor țări, autoritățile naționale erau mai bine plasate decât judecătorii internaționali pentru a formula o opinie asupra conținutului exact al conceptului de „protecție a reputației sau a drepturilor altora” și pentru a evalua dacă o anumită măsură ar constitui o ingerință nejustificată în dreptul la libertatea de exprimare, raportat la art. 10 §2.

Guvernul a mai subliniat că instanțele interne au făcut o analiză atentă și completă a exigențelor Convenției și a jurisprudenței Curții și au efectuat un test de proporționalitate conform standardelor fixate de Convenție și principiilor exprimate în art. 10.

(c) Terți intervenienți. INTERIGHTS (Centrul Internațional pentru Protecția Juridică a Drepturilor Omului) și Comisia Internațională a Juriștilor au invocat în susținerile lor, *inter alia*, jurisprudența Curții. Terții intervenienți au precizat că, în ciuda prevalenței unui limbaj homofob al urii, nu s-a reușit adoptarea unor standarde speciale de abordare a acestei probleme, nici la nivel politic european, și nici la cel internațional. Deși Curtea a construit o jurisprudență referitoare la limitele admise care pot fi impuse libertății de exprimare, ea nu a avut ocazia să dezvolte o abordare cuprinzătoare al limbajului urii, îndreptat împotriva unei persoane sau împotriva unei categorii de persoane, ca urmare a orientării lor sexuale. Totuși, Curtea a statuat în repetate rânduri că discriminarea bazată pe orientarea sexuală este la fel de gravă ca discriminarea bazată pe „rasă, origine, culoare” sau sex. De asemenea, Curtea a apreciat că sunt incompatibile cu exigențele Convenției legile referitoare la comportamentul

persoanelor de același sex, la vârsta consimțământului valid, la serviciul militar, adopție, custodia minorului și la succesiune, care discriminează pe baza orientării sexuale.

În ceea ce privește analiza „proporționalității”, raportat la art. 10 §2 din Convenție, Curtea a recunoscut importanța pe care o au mijloacele de comunicare, datorită faptului că impactul exprimării este proporțional cu numărul persoanelor care ar putea recepta mesajul. Rezultă că atunci când exprimarea condamnabilă atinge o audiență mai largă, mijloacele de comunicare trebuie să fie utilizate cu mai multă atenție. Totuși, Curtea a precizat că în situațiile în care sunt implicați copii și adolescenți pot fi necesare unele măsuri restrictive, pentru a preveni eventuale efecte dăunătoare asupra moravurilor acestora.

Prezenta cauză îi oferă Curții ocazia să consolideze acel mod de analiză al limbajului urii, îndreptat împotriva unei persoane sau împotriva clase de persoane și provocat de orientarea sexuală a acestora, care să le asigure protecție față de efectele negative ale unei asemenea exprimări. Se poate face o analogie evidentă între rasism și xenofobie – care au fost obiectul unei părți considerabile din jurisprudența Curții – și orientarea sexuală. Orientarea sexuală ar trebui analizată la fel ca alte categorii cum sunt rasa, etnia și religia, care sunt de regulă protejate prin legislația internă, deoarece orientarea sexuală este o caracteristică esențială pentru identitatea unei persoane și, în plus, reprezintă un element distinctiv al unei identități de grup.

Atunci când un grup de persoane este evidențiat în scopul victimizării și al discriminării, legile interne care sancționează limbajul urii trebuie să protejeze caracteristicile care sunt esențiale pentru identitatea unei persoane și care probează apartenența la un anumit grup. Prin urmare, în acele situații în care scopul exprimării este acela de a degrada, de a insulta sau de a stârni ură împotriva persoanelor sau a unei categorii de persoane, din cauza orientării lor sexuale, restricțiile impuse libertății de exprimare trebuie să fie permise, atâta timp cât ele sunt în concordanță cu principiile consolidate ale Curții.

2. Constatările Curții

Curtea a constatat că sancționarea petenților reprezintă o ingerință în libertatea lor de exprimare, așa cum este ea protejată de art. 10 §1 din Convenție. Acest aspect nu constituie un element de contradictorialitate între părți. Ingerința constatată de Curte violează Convenția dacă nu îndeplinește exigențele art. 10 §2. Prin urmare, trebuie să se stabilească dacă ea era „prevăzută de lege”, dacă a urmărit unul sau mai multe scopuri legitime prevăzute de art. 10 §2 și dacă era „necesară într-o societate democratică”.

(a) Legalitate și scop legitim. Curtea a reținut că petenții au fost condamnați pentru instigare împotriva unui grup național sau etnic, în temeiul cap. 16 art. 8 din Codul penal suedez; la data comiterii infracțiunii invocate, elementul material al acesteia includea afirmații care amenințau sau exprimau dispreț față de un grup de persoane, în legătură cu orientarea lor sexuală. Față de textul legii, Curtea a apreciat că ingerința contestată era suficient de clară și de predictibilă și, deci, „prevăzută de lege” în sensul Convenției. De asemenea, Curtea a considerat că ingerința a urmărit un scop legitim, și anume „protecția reputației și a drepturilor altora”, în sensul art. 10 §2 din Convenție.

(b) Caracterul necesar al ingerinței. Curții i-a mai rămas să analizeze dacă ingerința a fost „necesară într-o societate democratică”. Testul „necesității într-o societate democratică” i-a impus Curții să stabilească dacă ingerința invocată corespunde unei „nevoi sociale stringente”. Statele Părți se bucură de o marjă de apreciere în a evalua existența unei asemenea nevoi sociale, însă acest lucru în contextul unei supravegheri europene, care vizează

atât legislația, cât și hotărârile judecătorești care aplică legea, chiar și cele pronunțate de o instanță independentă. Prin urmare, Curtea este competentă să stabilească definitiv dacă o „restrângere” poate fi conciliată cu libertatea de exprimare, așa cum este ea protejată de art. 10.

Atunci când examinează, din perspectiva art. 10, hotărârile pronunțate de instanțele naționale în temeiul marjei lor de apreciere, Curtea trebuie să stabilească, raportat la imaginea de ansamblu a cauzei, la conținutul acuzațiilor formulate împotriva petenților și la contextul în care au fost făcute, dacă ingerința invocată a fost „proporțională” scopului legitim urmărit și dacă motivele prin care se justifică ingerința sunt „relevante și suficiente”.

De asemenea, Curtea a reiterat faptul că libertatea de exprimare se referă nu doar la „informații” sau „idei” care sunt receptate în mod favorabil sau care sunt considerate inofensive sau lipsite de importanță, ci și la acelea care jignesc, șochează sau deranjează. Așa cum se precizează în art. 10, această libertate este supusă excepțiilor, însă ele trebuie să fie de strictă interpretare, iar necesitatea oricărei restricții trebuie dovedită în mod convingător.

Curtea a reținut că petenții au împărțit manifestele cu scopul de a iniția o dezbatere pe tema lipsei de obiectivitate a educației, în școlile suedeze. Curtea Europeană și-a însușit opinia Curții Supreme, potrivit căreia textul manifestelor este important și trebuie să i se acorde atenție chiar și atunci când i se poate atribui un scop rezonabil. Curtea a reținut că manifestele prezentau homosexualitatea ca pe o „încalcație sexuală deviantă” care are „un efect moral distructiv asupra substanței societății”. În plus, manifestele afirmau că homosexualitatea este unul dintre principalele motive pentru care HIV și SIDA au câștigat teren și că „lobby-ul homosexual” încearcă să minimalizeze pedofilia. Curtea a apreciat că aceste afirmații sunt grave și prejudiciabile, chiar dacă ele nu recomandau în mod direct acțiuni ostile.

Curtea a reiterat faptul că incitarea la ură nu implică în mod necesar o provocare la un act de violență, sau la alte fapte penale. Atacurile asupra persoanei comise prin insulta, ridiculizarea sau calomnierea anumitor grupuri ale populației pot fi suficiente pentru ca autoritățile să considere prioritară combaterea exprimării rasiste, în raport cu libertatea de exprimare exercitată în mod iresponsabil. În acest sens, Curtea a subliniat că discriminarea bazată pe orientarea sexuală este la fel de gravă ca discriminarea bazată pe „rasă, origine sau culoare”.

Curtea a ținut cont și de faptul că manifestele au fost lăsate în dulăpioarele unor tineri aflați la o vârstă impresionabilă și sensibilă și care nu aveau nicio posibilitate să refuze primirea lor. În plus, manifestele au fost împărțite într-o școală pe care nu o frecventa nici unul dintre petenți și în care aceștia nu aveau acces liber.

Curtea s-a referit și la modul în care instanțele interne au analizat existența unei „nevoi sociale stringente”, precum și la motivele pe care acestea le-au formulat pentru a justifica ingerința. Curtea Supremă a recunoscut dreptul petenților de a-și exprima ideile, dar a subliniat totodată că drepturile și libertățile persoanei sunt însoțite și de obligații; o astfel de obligație este aceea de a evita, pe cât posibil, afirmațiile care sunt în mod nejustificat jignitoare la adresa altora și care constituie un atac împotriva drepturilor lor. În continuare, Curtea Supremă a constatat că afirmațiile din manifeste au fost în mod inutil jignitoare. De asemenea, a subliniat că petenții au lăsat manifestele în sau pe dulăpioarele elevilor, făcându-le astfel imposibil de evitat. Cântărind elementele relevante, Curtea Supremă nu a găsit nici un motiv care să înlăture aplicabilitatea prevederilor din Codul penal.

În fine, un element important care trebuie luat în considerare atunci când se analizează proporționalitatea unei ingerințe în libertatea de exprimare constă în natura și în severitatea pedepselor aplicate. Curtea a reținut că petenții nu au fost pedepsiți cu închisoarea, deși infracțiunea pentru care au fost condamnați putea fi sancționată cu închisoarea de până la doi

ani. Totuși, trei dintre ei au primit pedepse cu suspendarea executării, cumulate cu amenzi între aproximativ 200 euro și 2.000 euro, iar al patrulea petent a fost pus în libertate sub supraveghere. În opinia Curții, aceste pedepse sunt excesive, raportat la circumstanțele cauzei.

Fără de considerentele de mai sus, Curtea a apreciat că atât condamnarea petenților cât și pedepsele aplicate sunt proporționale cu scopul legitim urmărit și că motivele formulate de Curtea Supremă pentru justificarea acestor măsuri sunt relevante și suficiente. Prin urmare, autoritățile naționale puteau considera, în mod rezonabil, că ingerința în exercitarea de către petenți a dreptului la libertatea de exprimare era necesară într-o societate democratică, pentru protecția reputației și a drepturilor altora.

În consecință, Curtea a statuat că nu s-a produs o violare a art. 10 din Convenție.

II. Pretinsa violare a art. 7 din Convenție

Petenții s-au plâns Curții că au fost condamnați pentru o faptă care nu era incriminată. Ei au invocat art. 7 din Convenție care, în limita relevanței pentru prezenta cauză, prevede următoarele: „Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, în momentul săvârșirii, nu constituia o infracțiune potrivit dreptului național sau internațional (...)”. Având în vedere constatarea referitoare la art. 10, potrivit căreia restrângerea dreptului la libertatea de exprimare a fost „prevăzută de lege”, în sensul Convenției, Curtea a statuat că acest capăt al plângerii trebuie declarat inadmisibil, deoarece este manifest nefondat, conform art. 35 §§3 a) și 4 din Convenție.

Opinia concurentă a Judecătorului Spielmann, la care a achiesat Judecătorul Nußberger

1. Trebuie să recunosc că am avut mari ezitări atunci când am votat împotriva constatării unei violări a art. 10 din Convenție.

2. În opinia dizidentă care a fost atașată hotărârii pronunțată de Curte în cauza *Féret c. Belgia*, colegul meu, Judecătorul András Sajó, a subliniat: „Reglementările care limitează exprimarea au la bază prezumția că anumite exprimări sunt «contrare spiritului» Convenției. Dar «spiritele» nu oferă standarde clare și sunt susceptibile de abuz. Oamenii, inclusiv judecătorii, sunt înclinați să eticheteze atitudinile pe care le dezaprobă ca fiind efectiv inacceptabile și, ca atare, dincolo de tărâmul expresiei protejate. Însă tocmai atunci când avem de-a face cu idei pe care le detestăm sau pe care le disprețuim trebuie să fim cel mai atenți la judecata noastră, deoarece convingerile noastre personale ne pot influența ideile, cu privire la ceea ce este într-adevăr periculos”¹.

3. Curtea și-a construit raționamentul pas cu pas, aplicând pentru prima dată principiile referitoare la exprimarea jignitoare împotriva anumite grupuri, la exprimarea formulată împotriva homosexualilor.

În primul rând, raționamentul susține poziția Curții Supreme a Suediei, potrivit căreia scopul de a iniția o dezbatere pe tema lipsei de obiectivitate a educației din școlile suedeze este unul legitim. În al doilea rând, Curtea admite că textul manifestelor nu a încurajat comiterea unor acte ostile. În al treilea rând, întemeindu-se pe hotărârea din *Féret c. Belgia*, Curtea a reiterat faptul că incitarea la ură nu implică în mod necesar provocarea la un act de

¹ *Féret c. Belgia*, nr. 15615/07, 16 iulie 2009, Opinia dizidentă a Judecătorului András Sajó, la care au achiesat Judecătorii Vladimiro Zagrebelsky și Nona Tsotsoria.

violență, sau la alte fapte penale, și că atacurile asupra persoanei comise prin insulta, ridiculizarea sau calomnierea anumitor grupuri ale populației pot fi suficiente pentru ca autoritățile să considere prioritară combaterea exprimării rasiste, în raport cu libertatea de exprimare exercitată în mod iresponsabil. În fine, Curtea a extins constatările din *Féret* la exprimarea jignitoare îndreptată împotriva homosexualilor.

4. Fără îndoială, manifestele conțineau afirmații total inacceptabile. Totuși, este nevoie de o justificare temeinică pentru a putea echivala conținutul manifestelor cu limbajul urii, în sensul atribuit acestei sintagme de jurisprudența Curții. În opinia mea, nu este suficientă o simplă trimitere la precedentul din *Smith și Grady*². Într-adevăr, afirmațiile jignitoare ar fi trebuit definite cu mai multă precizie, ținând cont de faptul că, în temeiul art. 17 din Convenție³, „limbajul urii”, în adevăratul sens al cuvântului, nu este protejat de art. 10. Ar fi fost necesară o analiză atentă, de profunzime, a scopului exprimării. Așa cum s-a arătat deja, Curtea Supremă a considerat că scopul (de a iniția o dezbatere) este legitim⁴. Totuși, instanțele interne ar fi trebuit să analizeze mai temeinic dacă în spatele scopului aparent nu exista un altul ascuns, de a degrada, a insulta sau a stârni ură împotriva persoanelor sau împotriva unei categorii de persoane, pe motivul orientării lor sexuale. În prezenta cauză, după ce a admis că acțiunile petenților urmăresc un scop legitim, și anume acela de a iniția o dezbatere asupra unei chestiuni de interes public, Curtea Supremă, oarecum contradictoriu, a caracterizat afirmațiile controversate ca fiind „în mod inutil jignitoare”. Ea a justificat ingerința afirmând că, deși a recunoscut dreptul petenților de a-și exprima ideile, a subliniat totodată faptul că drepturile și libertățile sunt însoțite de obligații; iar una dintre aceste obligații este aceea de „a evita, pe cât posibil, afirmațiile care sunt în mod nejustificat jignitoare la adresa altora și care constituie un atac împotriva drepturilor lor”.

5. Acest test este mai curând vag și inconsecvent cu jurisprudența tradițională și consolidată a Curții, care se întoarce în timp până la *Handyside*⁵ și care spune că „libertatea de exprimare este unul dintre fundamentele esențiale ale unei societăți [democratice], una dintre condițiile de bază ale progresului ei și ale dezvoltării oricărei persoane. Supusă parag. 2 din art. 10, ea este aplicabilă nu doar «informațiilor» sau «ideilor» care sunt receptate favorabil

² *Smith și Grady c. Regatul Unit*, nr. 33985/96 și 33986/96, ECHR 1999-VI.

³ „Nici o dispoziție din prezenta convenție nu poate fi interpretată ca autorizând un stat, un grup sau un individ de a desfășura o activitate sau de a îndeplini un act în scopul distrugerii drepturilor sau libertăților recunoscute de prezenta convenție, sau al unei mai ample limitări a acestor drepturi și libertăți decât cele prevăzute de această convenție”.

4. A se compara această cauză cu *Alekseyev c. Rusia*, referitoare la interzicerea nejustificată și repetată a Marșurilor pentru Drepturile Homosexualilor din Moscova (nr. 4916/07, 25924/08 și 14599/09, 21 octombrie 2010), unde Curtea a statuat : „86. (...) Curtea nu dispune de dovezi științifice sau de date sociologice care să indice că simpla mențiune a homosexualității, sau dezbateră publică deschisă despre statutul social al minorităților sexuale, ar afecta negativ copiii sau «adulții vulnerabili». Dimpotrivă, societatea nu poate să analizeze astfel de probleme complexe, cum sunt cele pe care le implică prezenta cauză, decât prin dezbateră publică și onestă. O astfel de dezbateră, susținută de cercetare științifică, ar contribui la coeziunea socială, asigurând ca reprezentanții tuturor punctelor de vedere să fie ascultați, inclusiv persoanele implicate (...)”. În acea cauză, Guvernul s-a întemeiat pe Convenția Internațională privind Drepturile Economice, Sociale și Culturale, și pe Convenția Internațională privind Drepturile Civile și Politice, care garantează respectarea și protejarea convingerilor religioase și morale ale persoanei, precum și dreptul de a-și crește copiii în conformitate cu ele.

⁵ *Handyside c. Regatul Unit*, 7 decembrie 1976, Seria A, nr. 24.

sau care sunt considerate inofensive sau lipsite de importanță, ci și acelor care jignesc, șochează sau deranjează statul sau orice parte a populației (...)”⁶.

6. Am fost totuși de acord, deși cu părere de rău, să votez împotriva constatării unei violări, pentru că manifestele au fost împărțite într-o școală pe care nu o frecventa nici unul dintre petenți și în care aceștia nu aveau acces liber. Se știe că în dreptul suedez „locul distribuirii” nu este un factor de incriminare, parte din *actus reus*, și nicio circumstanță agravantă. Totuși, împrejurările concrete ale distribuirii influențează întinderea marjei de apreciere într-o cauză în care, așa cum bine s-a subliniat, pedepsele aplicate nu sunt nici excesive și nici disproporționate. Manifestele au fost lăsate în dulăpioarele unor tineri aflați la o vârstă impresionabilă și sensibilă și care nu aveau nicio posibilitate să refuze primirea lor. Remarcând faptul că membrii comunității homosexuale se confruntă cu o ostilitate adânc înrădăcinată și cu o largă discriminare pretutindeni în Europa⁷, vreau să menționez, în acest context, și Rezoluția adoptată de Consiliul de Miniștri la 21 octombrie 2009, referitoare la plângerea colectivă nr. 45/2007, care cuprinde constatările Comitetului European al Drepturilor Sociale și care admite că afirmațiile de natură homofobă contribuie la o atmosferă de ostilitate și de violență împotriva minorităților sexuale.

7. Atunci când s-a referit la asigurarea educației sexuale în școli, în raportul său prin care a constatat violarea art. 11 §2 din perspectiva clauzei de non-discriminare inclusă în Carta Socială Europeană, Comitetul European al Drepturilor Sociale a criticat anumite pasaje din materialele didactice transmise de state, în care se spunea că „(...) în prezent, este evident că relațiile homosexuale sunt principalul vinovat pentru răspândirea tot mai mare a bolilor cu transmitere sexuală (e.g. «SIDA»)” sau că „Boala [SIDA] s-a răspândit printre grupuri promiscue de persoane care își schimbă des partenerii sexuali. Astfel de persoane sunt homosexualii, ca urmare a contactelor sexuale cu numeroși parteneri, dependenții de droguri, pentru că împrumută între ei echipamente infectate de injectare a drogurilor, și prostituatele”.

S-a subliniat pe bună dreptate că „aceste afirmații stigmatizează homosexualii și au la bază stereotipuri negative, distorsionate, reprobabile și degradante, despre comportamentul sexual al tuturor homosexualilor” [Rezoluția CM/ResChS(2009)7, Plângerea colectivă nr. 45/2007 a Centrului Internațional pentru Protecția Drepturilor Omului (*INTERIGHTS*) c. *Croația*]. În plus, Recomandarea Comitetului de Miniștri CM/Rec(2010)5 adresată statelor membre, referitoare la combaterea discriminării cauzată de sex sau de orientarea sexuală (31 martie 2010), a cerut luarea anumitor măsuri care să asigure homosexualilor beneficul efectiv al drepturilor omului, în concordanță cu principiile art. 10 din Convenție⁸. În Recomandare se

⁶ §49.

⁷ Și, se pare că în Suedia, așa cum se subliniază în hotărârea Curții:

„Instigarea împotriva homosexualilor ca grup a fost incriminată printr-un amendament adus legii, care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2003. Potrivit lucrărilor preparatorii ale acestui amendament (...), homosexualii reprezintă un grup expus, care este deseori victima unor acțiuni infracționale din cauza orientării sexuale, iar național-socialiștii și alte grupări rasiste instigă împotriva homosexualilor și a homosexualității, ca element de propagandă. De asemenea, potrivit lucrărilor preparatorii, existau motive serioase să se creadă că această atitudine homofobă care i-a determinat pe unii infractori să atace o serie de persoane din cauza orientării sexuale, derivă din ură, amenințare și din propagandă instigatoare împotriva homosexualilor ca grup, atitudine care a fost răspândită de majoritatea naziștilor și a altor extremiști de dreapta din țară”.

⁸ „(...) 6. Statele Membre trebuie să ia măsurile adecvate pentru combaterea tuturor formelor de exprimare, inclusiv în media și pe internet, care pot fi considerate, în mod rezonabil, capabile să provoace, să răspândească sau promoveze ura sau alte forme de discriminare împotriva persoanelor

preciza că tratamentul non-discriminatoriu din partea statelor precum și, atunci când este cazul, luarea unor măsuri efective împotriva tratamentului discriminatoriu, atât de către stat cât și de actori non-statali, reprezintă componente esențiale ale sistemului internațional de protecție a drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

8. Nu trebuie uitat nici faptul că o problemă reală de discriminare și de huliganism homofob și transfob în spațiile de învățământ poate justifica o restrângere a libertății de exprimare, în temeiul art. 10 §2. Într-adevăr, potrivit studiilor efectuate în statele membre și susținute de unele cercetări guvernamentale, elevii homosexuali sunt terorizați atât de colegi, cât și de profesori⁹.

9. Observațiile de mai sus sunt cele care m-au determinat să accept, cântărind lucrurile, că decizia condamnării pentru fapta de a fi împărțit, într-o școală, manifeste care conțin afirmații îndreptate împotriva comunității homosexualilor, nu constituie o violare a art. 10 din Convenție.

Opinia concurentă a Judecătorului Zupančič

1. Votul meu împotriva constatării unei violări a art. 10 din Convenție nu a fost lipsit de ezitări. Aș fi de acord fără rezerve cu constatările din această cauză dacă hotărârea Curții s-ar întemeia, preponderent, pe acel paragraf în care susținem că trebuie să se țină cont de faptul că „manifestele au fost lăsate în dulăpioarele unor tineri aflați la o vârstă impresionabilă și sensibilă și care nu aveau nicio posibilitate să refuze primirea lor (...) În plus, manifestele au fost împărțite într-o școală pe care nu o frecventa nici unul dintre petenți și în care aceștia nu aveau acces liber”.

2. Din acest punct de vedere, prezenta cauză poate fi comparată, în mod semnificativ, cu *Snyder c. Phelps et al.*, 562 U.S. (2011), care a fost soluționată anul trecut de Curtea Supremă a Statelor Unite. În *Snyder*, o demonstrație împotriva homosexualilor, mult mai vehementă decât în prezenta cauză, a avut loc la o distanță de aproximativ 300 de metri de biserică unde se desfășura o slujbă funerară pentru fiul dlui Snyder, caporalul Matthew Snyder, care fusese ucis în Iraq, în timpul serviciului militar. Nu mai este nevoie să reiau aici conținutul pancartelor afișate de membrii congregației Bisericii Baptiste Westburo, care aveau obiceiul să picheteze funeraliile militare pentru a-și face cunoscută convingerea că Dumnezeu urăște Statele Unite pentru tolerarea homosexualilor, în special în armata americană.

3. Interesant de remarcat, Curtea Supremă americană își asumă o poziție foarte liberală în ceea ce privește conținutul mesajelor controversate. Faptul că o afirmație este în mod evident nepotrivită sau are un caracter controversat „(...) este irelevant pentru problema de a ști dacă acea afirmație se referă sau nu la o chestiune de interes public”¹⁰. Cu alte cuvinte, libertatea de exprimare în cauza *Snyder – a fortiori* un caz de răspundere delictuală – nu trebuia să fie afectată de considerentele proporționalității, câtă vreme era ușor de crezut că afirmațiile contestate „aveau legătură cu o problemă a comunității, de interes politic, social sau de altă

lesbiene, homosexuale, bisexuale sau transsexuale. Un asemenea «limbaj al urii» trebuie interzis și dezaprobat în mod public de fiecare dată. *Toate măsurile trebuie să respecte dreptul fundamental la libertatea de exprimare, în conformitate cu Articolul 10 din Convenție și cu jurisprudența Curții*” (s.n.).

⁹ A se vedea raportul foarte recent al Comisarului pentru Drepturile Omului, *Thomas Hammarberg*, *Discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity in Europe*, Strasbourg, Consiliul Europei, 2011, p. 114 *et seq.*, cu un extins material bibliografic.

¹⁰ *Rankin c. McPherson*, 483 U.S. 378, 387, p. 5-7.

natură”. „Exprimarea asupra unor probleme publice ocupă cea mai înaltă poziție în ierarhia de valori a Primului Amendament și este îndreptățită la o protecție specială”¹¹.

4. În plus, Curtea Supremă americană a fixat un standard mai înalt, pentru a face ca dreptul aplicabil în astfel de cauze să fie vizibil constituțional. În primul rând normele trebuie să evite discriminarea referitoare la *conținut* (i.e., statul nu poate să interzică sau să pedepsească limbajul provocator numai atunci când acesta vizează *unele* persoane „defavorizate”) și, în al doilea rând, normele trebuie să evite discriminarea referitoare la *punctul de vedere* (i.e., interzicerea sau pedepsirea limbajului provocator care exprimă un anumit punct de vedere într-o chestiune)¹². De pildă, legislatorul poate impune o interdicție generală privind exprimarea publică a reproșurilor rasiale grosolane; dar el nu poate să incrimineze recursul la aceste reproșuri doar în contextul discursului public referitor la rasă, sau doar atunci când ele exprimă un punct de vedere rasist. Este interesant de observat că dacă s-ar aplica acestei cauze dublul test american, dreptul aplicabil (Capitolul 16, Articolul 8 din Codul penal suedez) nu ar trece nici una dintre cele două probe, în mod special a doua: dacă petenții ar fi luat apărarea homosexualității și i-ar fi atacat în manifestele lor pe „homofobii nesuferiți”, poate că nu ar fi fost condamnați.

5. În cauza noastră, ne-am bazat pe un alt tip de logică decât cel al Curții Supreme a Suediei, care a considerat că limbajul relativ inofensiv al manifestelor a justificat urmărirea *penală* și, în cele din urmă, condamnarea și sancționarea.

6. Este interesant de remarcat că limbajul care incită la ură națională, rasială etc., a fost incriminat pentru prima dată în Codul penal din 1952 al Iugoslaviei comuniste, iar această incriminare a fost copiată de atunci în multe alte legislații și este citată, de pildă, în cele mai importante culegeri americane de jurisprudență penală. De aici s-a dezvoltat noțiunea de limbaj al urii, care determină condamnarea penală atunci când o categorie protejată de persoane recurge o exprimare „nepermis de jignitoare la adresa altora, care constituie astfel un atentat împotriva drepturilor lor, și care nu contribuie la vreo dezbatere publică în măsură să ajute, pe viitor, la o mai bună înțelegere reciprocă”. Dacă vom compara cele două cauze, s-ar putea să constatăm că raportarea americanilor la libertatea de exprimare care derivă din Primul Amendament este poate insensibilă. Pe de altă parte, vom constata cu siguranță că citatul de mai sus, din hotărârea Curții Supreme a Suediei, din 6 iulie 2006, demonstrează o suprasensibilitate, în coliziune cu postulatele libertății de exprimare.

7. În opinia mea, aceasta este o dezbatere predeterminată cultural și nu este necesară în condițiile în care, chiar și Curtea Supremă a Suediei, în celebra cauză a predicii ținute de pastor (*NJA* 2005), a achitat inculpatul, considerând că o condamnare a acestuia ar fi contrară Convenției.

8. În termenii dreptului constituțional comparat, cauza privind predica pastorului suedez s-ar baza pe noțiunea de public captiv¹³.

9. Un public captiv este cel care se află într-o situație fără ieșire și care este bombardat cu informații jignitoare la adresa unora dintre membrii lui. Dacă publicul unei biserici este captiv, în acest sens, pentru că o persoană nu poate evita să facă obiectul unui atac verbal, în cazul unui public din spațiul școlar, unde au fost împrăștiate manifestele, în și pe dulăpioarele tinerilor, acest considerent este cu siguranță unul decisiv. O biserică este, în esență, un spațiu

¹¹ *Connick c. Myers*, 461 U.S. 138, 145 și 146.

¹² *R.A.V. c. St. Paul*, 505 U.S. 377 (1992).

¹³ Noțiunea a fost dezvoltată în *Rowan c. Post Office Dept.*, 397 U.S. 728, 736-738 și în *Frisby și Schultz*, 487 U.S. 474, la 484-485.

public accesibil tuturor. Pe de altă parte, spațiile școlare sunt mult mai protejate și, în acest sens, ele nu sunt spații publice; ca atare, pentru a putea răspândi orice fel de informații care nu au fost aprobate în prealabil de autoritățile școlare este necesară o intruziune nepoftită. Revenind la Curtea Supremă a Statelor Unite, aceasta a statuat că „libertatea neîndoieinică de a pleda puncte de vedere nepopulare și controversate, în școli și în săli de clasă, trebuie cântărită prin raportare la interesul prevalent al societății de a preda elevilor limitele unui comportament social adecvat”¹⁴.

10. Așa cum se știe, spațiul liceului nu poate fi privit în primul rând ca un cadru al unei audiențe captive, în același sens ca în cazul predicii rostite de pastor; dar el este cu siguranță un spațiu protejat, unde doar cei autorizați pot răspândi informații. Acesta este elementul cheie care diferențiază cauza Curții Supreme a Suediei, referitoare la predica pastorului, de prezenta cauză, și acesta este motivul pentru care afirm că așa fi întru totul de acord cu hotărârea Curții Europene dacă ea s-ar întemeia exclusiv (sau măcar preponderent) pe considerentele din paragraful citat mai sus.

11. Am fost atacat în repetate rânduri pentru controversata mea opinie concurentă din cauza *von Hannover c. Germania*, din cauza frazei care menționează fetișizarea libertății presei, sub influența americană¹⁵. Evenimente recente din Regatul Unit, unde s-au descoperit abuzuri grave din partea presei Murdoch, tind să apere poziția mea din cauza *von Hannover*.

12. Totuși, se pare că în prezenta cauză mergem prea departe cu limitarea libertății de exprimare – pe temeiul proporționalității și al considerentelor privind limbajul urii – supraestimând importanța a ceea ce se spune. Adică, dacă exact aceleași cuvinte și fraze ar fi utilizate în publicații precum *Svenska Dagbladet*, probabil că ele nu ar fi considerate un motiv de urmărire și de condamnare penală.

Opinia concurentă a Judecătorului Yudkivska, la care a achiesat Judecătorul Villiger

1. Nu am nicio dificultate în a constata că nu s-a produs o violare a art. 10.

2. Regret însă faptul că instanța europeană a ratat ocazia să „consolideze un mod de abordare a limbajului urii” împotriva homosexualilor, așa cum au remarcat terții intervenienți. De asemenea, s-a admis că „deși Curtea nu a analizat încă acest aspect, limbajul homofob se încadrează, de asemenea, în ceea ce poate considera o categorie a «limbajului urii», care nu este protejată de art. 10”.

3. Cu toate că în dreptul internațional nu există un acord privind definirea limbajului urii, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a fost foarte clar în Recomandarea sa nr. R (97) 20: noțiunea de „limbaj al urii” trebuie „înțeleasă ca referindu-se la toate formele de exprimare care răspândesc, provoacă, promovează sau justifică ura rasială, xenofobia, anti-semitismul sau alte forme de ură bazate pe intoleranță (...)”.

4. În prezenta cauză, petenții au prezentat homosexualitatea ca „înclinație sexuală deviantă” și au acuzat homosexualii pe motiv că ar avea un „efect moral distructiv asupra substanței societății” și că ar fi principala cauză a răspândirii HIV și SIDA. În opinia mea, asemenea acuzații corespund în mod clar definiției de mai sus.

5. Și totuși, în hotărârea Curții se precizează că afirmațiile care nu „recomandă în mod direct recursul la acte de ură”, nu pot fi considerate decât „afirmații grave și prejudiciabile”, iar nu „limbaj al urii”.

¹⁴ *Bethel School District c. Fraser*, 478 U.S. 675 (1986).

¹⁵ *Von Hannover c. Germania*, nr. 59320/00, ECHR 2004-VI.

6. Aceasta pare a fi abordarea americană, unde limbajul urii este protejat până la punctul în care amenință să declanșeze violența iminentă. Acesta este un prag foarte înalt, și din multe motive politice și istorice binecunoscute, Europa actuală nu își poate permite luxul unei asemenea viziuni, care acordă o valoare supremă libertății de exprimare.

7. Desigur, așa cum a subliniat adesea Curtea, „libertatea de exprimare este unul dintre fundamentele esențiale ale societății democratice și una dintre condițiile de bază pentru progresul ei și pentru împlinirea fiecărei persoane”. Curtea a mai statuat însă și faptul că „abuzul libertății de exprimare este incompatibil cu democrația și cu drepturile omului și încalcă drepturile altora”.

8. Nu cred că acuzarea homosexualilor de comportament deviant și atribuirea responsabilității pentru răspândirea HIV și SIDA este în armonie cu valorile Convenției. Există o linie fină între abuzul verbal și incitarea la violență, iar astfel de acuzații pot provoca agresiuni împotriva acestei minorități sexuale. Cu toate că hotărârea Curții dă greutate intenției pe care au avut-o petenții, de a iniția „o dezbatere pe tema absenței caracterului obiectiv al educației în școlile suedeze”, este greu să percepi textul manifestelor pur și simplu ca punct de plecare al unei dezbateri referitoare la o problemă de interes public; el lasă să se înțeleagă, mai curând, că petenții au vrut să răspândească propriul lor punct de vedere printre adolescenți, care sunt vulnerabili la diferite tipuri de influență.

9. Curtea a statuat că, în prezenta cauză, condamnarea petenților a servit unui scop legitim, și anume „protecția reputației și a drepturilor altora”. De fapt, cauze ca aceasta nu ar trebui să fie privite ca un simplu exercițiu de echilibru între libertatea de exprimare a petentului și dreptul grupurilor țintă la protejarea reputației. Limbajul urii este distructiv pentru societatea democratică în ansamblu, pentru că „mesajele prejudiciabile vor câștiga o oarecare credibilitate, cu consecința inevitabilă a discriminării și poate chiar a violenței împotriva grupurilor minoritare”¹⁶ și, ca atare, nu ar trebui să fie protejată.

10. În cauza *Norwood c. Regatul Unit*, deși într-un context poate ceva mai grav¹⁷, Curtea a statuat că „un atac general, vehement, împotriva unui (...) grup, care atribuie grupului, ca întreg, un act grav de terorism, este incompatibil cu valorile proclamate și garantate de Convenție, în special toleranța, pacea socială și non-discriminarea” și, prin urmare, este exterior sferei de protecție a art. 10. Nici în prezenta cauză, faptul de a atribui întregului grup „boala secolului XX” nu ar trebui să beneficieze de protecția art. 10.

11. Experiența tragică din ultimul secol demonstrează că opiniile rasiste și extremiste pot face mult mai mult rău decât restrângerile impuse libertății de exprimare. Statisticile privind infracțiunile comise din ură arată că propaganda urii provoacă întotdeauna răul, fie el imediat sau potențial. Nu trebuie să se aștepte până când limbajul urii devine un pericol real și iminent pentru societatea democratică.

12. În cuvintele remarcabilului constituționalist american Alexander Bickel: „(...) Acest tip de exprimare constituie un atac. În plus, și la fel de important, el poate crea un climat, un mediu în care comportamentul și acțiunile care nu au fost posibile înainte, să devină posibile (...)”¹⁸.

¹⁶ Hotărârea Curții Supreme a Canadei, în cauza *R. c. Keegstra*, [1990] 3 S.C.R. 697.

¹⁷ *Norwood c. Regatul Unit*, nr. 23131/03, ECHR 2004-XI. În această cauză, petentul a fost condamnat pentru că a expus în fereastră un poster cu o fotografie a Turnurilor Gemene în flăcări, însoțite de cuvintele „Islamul afară din Marea Britanie – Protejați Poporul Britanic”.

¹⁸ *Alexander M. Bickel*, *Domesticated Civil Disobedience: The First Amendment*, from Sullivan to the Pentagon Papers, în *The morality of consent*, 72-73 (1975).